

สะพานสายรุ้ง

ปีที่ 20 ฉบับที่ 1 กรกฎาคม 2560

บทบาทของผู้ใหญ่ในแต่ละช่วงของวัยเด็ก

กว่าจะโตเต็มที่บรรลุนิติภาวะ วุฒิภาวะ เด็กต้องได้รับการกล่อมเกลาเลี้ยง เลี้ยงดูจากผู้ใหญ่ไปยาวนานจนกว่าจะถึงเวลานั้น บทบาทของพ่อแม่ ครู และผู้ใหญ่ ที่อยู่ใกล้กับเด็กก็ต้องเปลี่ยนไปตามช่วงวัยของเด็กด้วย ช่วงปฐมวัยการดูแลบ่มเพาะ เป็นแบบหนึ่ง ช่วงกลางของวัยเด็กเป็นอีกแบบหนึ่ง ช่วงวัยรุ่นก็เป็นอีกแบบหนึ่ง วิธี ที่ใช้ได้ดีสำหรับเด็ก 4 ขวบอาจไม่เหมาะสมหรือไม่ได้ผลสำหรับเด็ก 9 ขวบก็เป็นได้

ก่อน 7 ขวบเด็กทำสิ่งต่าง ๆ ได้ด้วยการเลียนแบบ นี่เป็นวิธีการเรียนรู้ของเด็ก เด็ก เพราะฉะนั้นบทบาทของพ่อแม่และครูอนุบาล จึงเป็นการเป็นต้นแบบให้แก่เด็ก เราต้องระลึกอยู่เสมอว่าจะสร้างสิ่งแวดล้อมที่เป็นประโยชน์ต่อการเลียนแบบของเด็ก ขึ้นมาได้อย่างไร เราต้องการให้เด็กพูดจาไพเราะ เก็บของเข้าที่ ไม่ทิ้งเกลื่อนกลาด

เราก็ต้องทำแบบนั้นเวลาอยู่กับเด็ก แล้วเด็กก็จะทำตามไปเองโดยเราไม่ต้องบอกไม่ต้องสอน สิ่งที่เราบอกเราสอนด้วยคำพูดนั้น ไม่มีผลใด ๆ สำหรับเด็กวัยนั้น นอกจากอาจจะพูดตามอย่าง แต่ไม่สามารถทำให้เด็กปฏิบัติตามคำพูดของเราได้ วิธีการสอนที่ได้ผลสำหรับเด็กวัยนี้คือ ทำเป็นแบบอย่างให้เขาเห็น การอยู่กับเด็กเล็กจึงเป็นการเรียกร้องให้เราต้องปรับเปลี่ยนตัวเองในทุกด้านในอันที่จะเป็นต้นแบบให้แก่เขา ทั้งการกระทำ ความคิด และความรูสึกของเรา ควรเป็นไปในทางที่คู่ควรต่อการเลียนแบบของเด็ก สิ่งสำคัญสำหรับเด็กเล็กคือการที่คนรอบตัวทำแต่สิ่งที่เด็กควรเลียนแบบ การดูแลเด็กเล็กจึงเป็นโอกาสดีที่เราจะได้ฝึกฝนพัฒนาตัวเอง

เด็กวัยนี้ยังไม่รูสึกถึงความเป็นตัวเอง ยังไม่สามารถเข้าใจถึงบุคลิกลักษณะของคนอื่นซึ่งตนเลียนแบบตามอย่างทั้งท่วงท่า อากัปกริยา และวิธีพูดได้ เด็กยังไม่สามารถแยกแยะระหว่างตัวเองกับผู้อื่นได้ ยังเป็นอันหนึ่งอันเดียวกับผู้คนและสิ่งแวดล้อมรอบตัว มีประสบการณ์ต่อคนอื่นเหมือนเป็นส่วนหนึ่งของตัวเอง จนเมื่อเข้า 7 ขวบ พันเปลี่ยนชุด เริ่มมีพลังใหม่ของความรู้สึกขึ้นมา ความสัมพันธ์ต่อโลกก็จะเริ่มเปลี่ยนไป เด็กพันวัยที่ต้องพึ่งพาพ่อแม่แทบทุกอย่างไปแล้ว วัยนี้เด็กเริ่มแยกตัวเองออกมาจากคนอื่น เริ่มมีประสบการณ์ต่อคนอื่นในฐานะบุคคลที่เป็นปัจเจก โลกของเด็กเริ่มกว้างขึ้น การเรียนรู้และเข้าใจโลกของเด็กในวัยนี้ไม่ใช่ด้วยการเก็บรับจดจำข้อมูล แต่จากการสัมผัสกับผู้อื่นและเรียนรู้จากเขา เด็กวัยนี้มีแรงกระตุ้นตามธรรมชาติที่จะทำตาม เชื่อฟัง และให้ความนับถือแก่บุคคลนั้น มีความรูสึกอย่างแรงกล้าต่อความทรงสิทธิของผู้ใหญ่ เมื่ออารมณ์ความรู้สึกของเด็กเริ่มละเอียดอ่อนลึกซึ้งขึ้น เด็กจะต้องเผชิญกับโลกโดยได้รับการก่อกำหนัดจากความเชื่อถือที่มีต่อผู้ทรงสิทธิเสียก่อน ซึ่งสำหรับเด็กวัยนี้มักเป็นครู ในช่วงระหว่างวัย 7-14 ปี ครูเป็นตัวแทนของโลกในสายตาเด็ก เด็กจะพบกับโลกโดยผ่านครู ความเชื่อถือที่เด็กมอบให้ครูจะช่วยให้เด็กพัฒนามโนสำนึก สติปัญญา ความคิด ความเข้าใจ และทัศนะในการมองโลกขึ้นมา คำพูดอ้างอิงที่เด็กวัยนี้ชอบใช้คือ “ครูบอกว่า...”

ความทรงสิทธิ์นี้ควรเกิดขึ้นมาเองจากความสัมพันธ์ระหว่างพ่อแม่ ครู กับเด็กที่เป็นไปด้วยความรักความเอาใจใส่ ไม่ใช่จากการบังคับหรือใช้อำนาจไม่เช่นนั้นก็จะไม่มีความหมาย ไม่มีคุณค่าต่อพัฒนาการของเด็ก การสอนอย่างมีศิลปะ มีชีวิต ของครูจะเป็นรากฐานของความทรงสิทธิ์ไปเอง

ในสมัยก่อนเด็กต้องทำตามและเชื่อฟังผู้ใหญ่โดยไม่มีปากเสียง แต่สมัยนี้เราเห็นความสำคัญของการมีสิทธิ์มีเสียง การแสดงออกมากขึ้น และเกิดความเคลือบแคลงต่อความคิดเรื่องความทรงสิทธิ์ของผู้ใหญ่ เพราะเราต้องการเปิดเสรีให้อิสระ ส่งเสริมความเป็นตัวของตัวเองของลูก โดยเฉพาะถ้าเรามีพ่อแม่ที่ดูหรือเข้มงวดเมื่อครั้งเป็นเด็ก ทว่า การมีคน que เชื่อถือคอยนำทางและประทับประคองเป็นสิ่งสำคัญมากสำหรับเด็ก ช่วยให้เด็กรู้สึกมั่นคง อุ่นใจ มีเสถียรภาพในชีวิต เหมือนเรือที่มีหางเสือควบคุม หรือเดินทางท่องเที่ยวโดยมีเข็มทิศชี้ทาง หากไม่มี เด็กก็จะล่องลอยแว้งคว้าง คอยเสาะหาผู้ที่จะมานำทางอยู่ต่อไป แม้จะพ้นวัยที่ต้องการความทรงสิทธิ์ตามธรรมชาติไปแล้วก็ตาม

ก่อน 7 ขวบ เด็กยอมรับทุกอย่างที่เห็น ที่คนใกล้ตัวทำ ว่าเป็นแบบแผนปฏิบัติของคน เป็นวิถีของโลก ทำตามอย่างไรไม่ว่าสิ่งนั้นจะดีหรือไม่ดี ควรหรือไม่

ควร ถูกหรือผิด เด็กเรียนรู้ด้วยการทำในสิ่งที่เห็นคนอื่นทำกัน หลังจาก 7 ขวบ เด็กไม่เลียนแบบไปเสียทุกอย่างอีกต่อไป แต่ต้องการให้มีผู้ทรงสิทธิ์ที่ตนเชื่อถือ บอกว่าควรทำอะไร อย่างไร อะไรไม่ควรทำ และเด็กสามารถทำตามนั้นได้ เมื่อเด็กค่อย ๆ โตขึ้น การเชื่อถือความทรงสิทธิ์ของครูก็จะค่อย ๆ ลดลงไปตามลำดับ หากในวัยประถมความต้องการผู้ทรงสิทธิ์ของเด็กได้รับการตอบสนอง พอถึงวัยรุ่น เด็กก็จะโตพ้นความต้องการนี้ และต้องการอิสระที่จะตัดสินใจในเรื่องต่าง ๆ ด้วยตนเอง ข้าจะต่อต้านหากเรายังใช้ความทรงสิทธิ์กำกับอยู่อีก ในวัยนี้ควรเริ่มใช้ดุลยพินิจตัดสินใจเองโดยไม่ต้องให้บอกว่าควรทำอะไร แม้จะยังต้องการการสนับสนุน และคำแนะนำจากคนที่ตนเลือกที่จะยอมรับความคิดเห็นอยู่ก็ตาม

เรื่องเล่าจากหลังห้อง

จากการได้ไปเฝ้าสังเกตการเรียนการสอนของหมอพรในชั้นเรียนมัธยมปลาย สิ่งที่ได้สังเกตเห็นชัดเจนนั่นคือ คุณหมอได้บ่มเพาะกระบวนการคิดให้แก่นักเรียนอย่างเข้มข้น โดยยึดหลัก*ปัญญาธิปไตย* นักเรียนทุกคนจะได้รับโอกาสให้คิดหาคำตอบและแสดงความคิดเห็น โดยไม่มีการตีตราว่าความคิดนั้นโง่ หรือไม่ได้เรื่อง ทุก

ความคิดเห็นได้รับการรับฟัง ก่อนจะมีอภิปรายกัน ว่าความคิดเห็นใดควรค่าและสมศักดิ์ศรี

นอกจากนี้ การให้ความรู้ใด ๆ จะไม่ยึดหลักความมั่งงาย ซึ่งเป็นได้แม้แต่ในวิชาด้านวิทยาศาสตร์ หากเป็นความรู้ที่สักแต่ท่องจำตาม ๆ กันมา แล้วก็เชื่อตาม ๆ กันไป ก็ถือเป็นความมั่งงายได้ทั้งนั้น ดูจากประวัติศาสตร์โลก เรื่องที่โด่งดังมากที่สุดเรื่องหนึ่ง คงหนีไม่พ้นเรื่องที่ยุโรปก่อนเชื่อว่าโลกแบน ก่อนจะเปลี่ยนมาเชื่อว่าโลกกลมในภายหลัง ซึ่งก็เป็นเรื่องหนึ่งที่คุณหม่อมมักหยิบยกขึ้นมา และพาให้นักเรียนได้ใช้ความคิดวิเคราะห์กัน

ยกตัวอย่างวิชาเรียน

การเรียนวิชาวิทยาศาสตร์และคณิตศาสตร์ นักเรียนจะได้สังเกตการณ์ทดลอง คำนวณ วิเคราะห์ แล้วแสดงความคิดเห็น ก่อนที่จะได้รับการนำไปรู้จักกับสูตรคำนวณและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง แม้จะมีผลลัพธ์ส่วนหนึ่งที่เหมือนกันคือเรียนรู้ทฤษฎีที่มีผู้คิดค้นไว้แล้ว แต่นักเรียนบ่อยๆ จะจะมีโอกาสได้เป็นผู้ค้นพบหลักความจริงนั้น ๆ ด้วยตัวเอง ซึ่งเป็นการสร้าง self esteem หรือการรู้คุณค่าของตัวเอง อันเป็นพื้นฐานสำคัญต่อการมีความสุขและประสบความสำเร็จได้ในอนาคต แตกต่างจากการเรียนทฤษฎีแล้วค่อยพิสูจน์ ซึ่งผู้เรียนแค่มองหน้าที่เรียนในสิ่งที่มีคนคิดไว้แล้ว

ที่นี้ นักเรียนจะได้มีความรู้สึกว่าการคิดค้นสิ่งใหม่ ๆ ได้ ไม่ใช่เรื่องที่เป็นไปไม่ได้ ไม่ใช่แค่เรื่องของคนที่เป็นอัจฉริยะเท่านั้น และที่จริงแล้ว ผู้ที่ได้รับการขนานนามว่าอัจฉริยะทั้งหลาย ต่างก็ได้ชื่อนั้นมาหลังจากที่ได้ประกาศความรู้ความคิดที่ตนค้นพบมาแล้วมีใช้หรือ

การเรียนพุทธศาสนา ซึ่งเป็นวิชาที่มีประโยชน์อย่างยิ่งต่อการดำรงชีวิต นักเรียนก็ได้เรียนอย่างที่สามารถนำมาใช้ได้จริง ไม่ใช่สักแต่ท่องจำคำบาลีและคำแปลไปส่ง ๆ แต่เรียนรู้อย่างลึกซึ้ง โดยการเปรียบเทียบ ทำความเข้าใจจากชีวิตของตนเอง จากเรื่องราวต่าง ๆ ที่เคยเรียนมา พุทธประวัติ ฯลฯ มีการอภิปรายกันใน

แง่มุมต่าง ๆ ซึ่งทำให้นักเรียนได้มีโอกาสเข้าใจถึงหัวใจหลักของศาสนา และ ความสำคัญของการคิดดี พูดดี ทำดี โดยมีโอกาสได้ฝึกที่จะบังคับตัวเอง ให้ลอง คิดแต่สิ่งที่ดี พูดแต่สิ่งที่ดี ทำแต่สิ่งที่ดี ในช่วงเวลาที่กำหนด เปรียบเทียบกับเวลา ปกติที่ปล่อยตัวเองไหลไปตามสถานการณ์ที่เกิดขึ้น ซึ่งจะ เป็นพื้นฐานสำคัญในการ ดำเนินชีวิตต่อไปได้จนชั่วชีวิต

ดังนั้น ไม่ว่าจะ เป็นวิชาใด นักเรียนจะได้โอกาสในการสังเกต คิด วิเคราะห์ แยกแยะ ทำความ เข้าใจในสาระความรู้ นั้น ๆ เพื่อให้ฝึก พิจารณาว่าสิ่งใดควร เชื่อ สิ่งใดไม่ควรเชื่อ

สิ่งใดคือสัจจะ และสิ่งใดไม่ใช่ โดยมีคุณหมอสื่อชวนให้มองในแง่มุมต่าง ๆ ที่ หลากหลาย รวมทั้งชี้จุดบกพร่องจากความคิดที่เกิดขึ้น เพื่อให้สามารถมองเห็นภาพ กว้าง และลงลึกในรายละเอียดได้ครอบคลุม รอบด้าน

ในชั้นเรียน จะมีช่วงเวลาสั่งงานให้ทำ ทั้งกลุ่มและเดี่ยว และให้เวลานักเรียน ในการคิด วิเคราะห์ กลับกรอง และสรุปผลออกมา ทำให้ทั้งผู้เรียนและผู้สอนได้ เข้าใจว่านักเรียนได้รับความรู้ที่ถูกต้องหรือไม่ เพื่อปรับให้นักเรียนได้รับความรู้และ มีความเข้าใจที่ถูกต้องเที่ยงตรง ภายในช่วงเวลานั้น ๆ โดยไม่ทิ้งระยะนานเกินไป เป็นช่วงเวลาที่นักเรียนจะได้ฝึกการทำงานที่ได้รับมอบหมายให้ทันในกำหนด ระยะเวลาสั้น ๆ ทุกวัน และฝึกการค้นหาข้อมูลเพื่อมาอภิปรายกันต่อไปในวันต่อไป

นักเรียนที่เข้าใจได้เร็ว จะมีโอกาสได้ทบทวนความรู้ความเข้าใจของตนเอง ด้วยการสอนเพื่อน ๆ ที่ยังตามไม่ทัน จะมีวิธีใดทดสอบความรู้ความเข้าใจของตนเองได้ดีไปกว่าการสอนคนอื่นให้เข้าใจตามได้

นักเรียนที่ช้ากว่า ก็จะได้รับโอกาสในการเรียนรู้ จากวิธีการอธิบายที่ต่างกัน ทั้งจากครูและเพื่อน ซึ่งทำให้เข้าใจและตามทันได้ในที่สุด เพราะการศึกษาในแนวนี้ จะไม่ทิ้งใครไว้ข้างหลัง

นอกจากการสอนวิชาการต่าง ๆ แล้ว ยังมีการสอดแทรกความรู้อื่น ๆ ที่มีความสัมพันธ์กัน จริยธรรม คุณธรรม กิริยามารยาท และความรู้สึกนึกคิดควบคู่กันไปด้วยตลอดเวลา อย่างสอดคล้องและกลมกลืนไปกับเนื้อหาวิชา และเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในแต่ละวัน อาทิ กิริยาที่ไม่งาม จะไม่มีการปล่อยผ่าน ความคิดความเข้าใจที่ไม่ถูกต้อง จะได้รับการปรับแก้ ความรู้สึกแย่ ๆ จะได้รับการเยียวยา

งานต่าง ๆ ที่ได้รับมอบหมาย นักเรียนจะเป็นผู้รับผิดชอบเองทั้งหมด โดยแทบไม่มีการแทรกแซงใด ๆ เมื่อจบงานแล้วจะมีการติดตามผลและชี้แนะ ทำให้เด็ก ๆ ได้เรียนรู้จากประสบการณ์ของตนเอง เมื่อผิดพลาดก็มีผู้ชี้แนะ ทำให้เกิดการเรียนรู้อยู่ตลอดเวลา

จึงไม่ต้องแปลกใจที่เราทำได้ทั้งอยู่เสมอ เมื่อเราได้เห็นผลงานของนักเรียน โดยเฉพาะชั้นม. 5 และ ม. 6 ที่แสดงให้เห็นถึงความสามารถในการคิดที่ดูจะเกินตัว ยังไม่นับถึงความพยายาม ไม่ท้อถอยในยามเจออุปสรรค เมื่อเทียบกับเด็ก ๆ จากโลกภายนอกที่เราได้รับรู้รับทราบกันอยู่เสมอ

อย่างไรก็ตาม เด็กจะมีผลสัมฤทธิ์เช่นไร ย่อมไม่ได้ขึ้นกับทางโรงเรียนแต่เพียงส่วนเดียว ยังมีองค์ประกอบที่อาจเรียกได้ว่าสำคัญยิ่งกว่า นั่นคือ ตัวเด็กเอง และพ่อแม่ผู้ปกครอง หากผู้ปกครองมีความแน่วแน่ มั่นคงต่อเป้าหมายที่มุ่งหวังให้ลูกได้โอกาสในการพัฒนาศักยภาพความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ และพยายามอย่างเต็มที่กำลังในการส่งเสริม สนับสนุน กำกับดูแลลูกให้อยู่ในทิศทางที่ถูกที่ควร และ

ร่วมมือร่วมใจกับโรงเรียนในการเดินไปในเส้นทางเดียวกันโดยไม่หันไปไหน ลุกย้อม
มีความมั่นใจที่จะก้าวต่อไป และพัฒนาตนเองไปในแบบที่ดีที่สุดที่จะสามารถเป็นได้

ณัฐ

จัดทำโดย

โรงเรียนบันฑิโยทัย

199 หมู่ 6 ถนนสุขาภิบาล 5 ซอย 32 แขวงอโศก เขตสายไหม กทม. 10220

โทร. 02 792 0670, 02 792 0672 แฟกซ์ 02 792 0672

E-mail: waldorfthai@hotmail.com

www.panyotai.com

ขอเชิญชมภาพกิจกรรมของเด็ก ๆ ได้จาก

<https://www.flickr.com/photos/panyotai/sets/>

ติดตามข่าวสารในแวดวงมนุษยปรัชญาได้ทาง

facebook.com/Anthroposophical.Group.Thailand

และติดตามสาระของมนุษยปรัชญาได้จาก

anthrothailand.wordpress.com